

Окрім цього, для таких контекстів характерна активізація емоційного складника гри, сприйняття її як виду пізнавальної діяльності, тому семи умовності, несерйозності, що зумовлювали негативну оцінку, скажімо, в політичних контекстах, тут відсутні.

«Гра в Керч [заголовок]. Тому що це місце, з яким треба дуже багато працювати. Це такий величезний запас пазлів, які треба скласти, — якісь культурні факти, феномени... У Керчі варто грати — у сенсі гри в бісер за Гессе — з її власною історією, не ставлячи зовнішніх завдань. [...] Одним словом, Керч — величезна задача, яка стоїть переді мною та багатьма іншими» [11.04.2008]. Для усвідомлення сутності процесу ключовим є розуміння гри як пізнавальної діяльності, що забезпечує позитивну оцінку семантику. Оказіональність назви гри, що винесена в заголовок, не дає можливості читачеві одразу уявити сценарій пропонованої гри, тому для пояснення правил автор публікації вдається до аналогій із загальновідомими іграми. Сутність пропонованої гри визначається аналогією до гри в пазли — складання цілісної картини з окремих елементів. Обов'язковість інтелектуальної складової підкреслюється прецедентним словосполученням *гра в бісер*.

Якщо в попередньому прикладі сценарій містив елементи відомих ігор, інший приклад засвідчує цілком авторську ініціативу введення ігрового коду в заголовок і текст відповідно: *«Гра у Нью-Йорк [заголовок]. Місто грає з вами в певну гру — цинденну, геть непередбачувану, зі змінними правилами, однак із мінімумом неприємних сюрпризів. І це забава саме у людському масштабі, на відстані витягнутої руки, на рівні очей» [29.04.2009].* У цьому випадку йдеться скоріше не про розважальний характер ситуації, як було вище, а про зацікавленість учасників, яка супроводжує процес гри. У тексті статті неодноразово наголошується на цікавості та позитивній спрямованості гри, що пропонує місто. Використання особового займенника вводить читача безпосередньо у процес гри як учасника, а не стороннього спостерігача.

Отже, заголовок є важливим елементом медіатору, функціональне значення якого полягає у відтворенні основної концептуальної ідеї публікації. Проаналізовані складові заголовків засвідчують поширеність та концептуальну важливість ігрових кодів при доборі засобів експресії. Оцінна семантика аналізованих одиниць варіюється залежно від тематичної спрямованості публікації та авторської позиції щодо викладеного матеріалу. Негативна оцінка спостерігається передусім під час обговорення резонансних політичних та економічних проблем. Позитивна оцінка маркує авторські публікації пізнавального характеру.

Література •

1. Гуревич С. М. Газета: Вчера, сегодня, завтра : [учеб. пособие для вузов] / С. М. Гуревич. — М. : Аспект Пресс, 2004. — 288 с.
2. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості: [підручник] / Володимир Здоровега. — Львів : ПАІС, 2004. — 268 с.
3. Павлюк Л. Заголовок у дискурсі мас-медіа: семантико-змістові риси та функціонально-структурні типи / Л. Павлюк // Вісн. Львів. ун-ту. — 2010. — Теле- та радіо-журналістика. — Вип. 9. — Ч. 2 — С. 285–293.
4. Різун В. В. Літературне редагування : підручник / В. В. Різун. — К.: Либідь, 1996. — 240 с.

3. Шаповалова Г. В. Лексико-стилістичні особливості заголовків у сучасних друкованих ЗМІ / Г. Шаповалова // Наукові записки Таврійського нац. ун-ту ім. В. І. Вернадського. — Т. 24 (63). — 2011. — Серія «Філологія. Соціальні комунікації». — № 4. — Ч. 1. — С. 204–210.

Pustovalova V. I. The names of fictional games as units of the lingual cultural code in the headlines of modern media (on the basis of the newspaper "The Day")

The article deals with functioning of lexical units which indicate imaginary games as elements of the game lingual cultural code in newspaper headlines. The pragmatic and etiological characteristics of the selected units are emphasized.

Key words: headline, lingual cultural code, scenario, evaluation, expression.

Пустовалова В. И. Названия придуманных игр как единицы лингвокультурного кода в заголовках современных СМИ (на материале газеты «День»)

В статье рассматривается функционирование в газетных заголовках лексических обозначений воображаемых игр, как элементов лингвокультурного кода. Внимание сосредоточено на прагматических и аксиологических характеристиках рассматриваемых единиц.

Ключевые слова: заголовок, лингвокультурный код, сценарий, оценка, экспрессия.

УДК 811.161.1

Т. Б. Радбиль

АСИММЕТРИЯ УТВЕРЖДЕНИЯ И ОТРИЦАНИЯ КАК ОСОБЕННОСТЬ РУССКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ МИРА

В работе рассматриваются разные виды семантической, грамматической и прагматической асимметричности выражения утверждения и отрицания в русском языке. Высказывается предположение о национально-специфичном характере данной асимметрии.

Ключевые слова: отрицательные конструкции, русская языковая картина мира, лингвоспецифичность

В данной работе рассматриваются две группы разнородных, разноплановых в языковом отношении фактов русского языка, которые объединяет только одно — очевидное отклонение от определенного параллелизма в выражении утвердительного и отрицательного содержания.

К первой группе фактов мы отнесем случаи, когда асимметрия утверждения и отрицания предьявляет себя на системно-языковом, грамматическом уровне, т.е. облигаторно встроена в систему языка. Это широко известные примеры русских бытийных и локативных конструкций, а также конструкций обладания с глаголом

быть — типа *был дождь / не было дождя*. Условно назовем это **грамматической асимметрией**.

Асимметрия утверждения и отрицания вообще имеет фундаментальные корни в бытии и в логике его человеческого познания. С философской точки зрения, это такая реальность, которая по существу своему состояла бы в невозможности быть воспринятой чувствами. Иными словами, есть реальное бытие, но нет реальной небытия. Есть только небытие гипотетическое. Это и обуславливает факт асимметрии утверждения и отрицания в логике и в языке [1, с. 664]. Это соотносится с положениями Л. фон Витгенштейна, согласно которым отрицательное предложение для того, чтобы отрицать некоторое предложение, должно сначала сделать его в определенном смысле истинным [2, с. 88 и далее]. С этой точки зрения получается, что отрицание менее фундаментально, чем утверждение, и производно от него.

Естественноязыковой способ концептуализации мира по-разному относится к этой фундаментальной асимметрии. Согласно нашей точке зрения, концептуализация указанной асимметрии имеет явно выраженный лингвоспецифичный характер. Иными словами, есть языки, которые ориентированы на рационализированный, более «логизированный» тип языкового освоения мира, где важно сохранить именно логическую (можно сказать «математическую») симметрию между утверждением и отрицанием — такова, например, английская бытийная конструкция типа *There is... / There is not...* Русский язык, в силу определенной архаичности «внутренней формы языка», демонстрирует как раз асимметрию утверждения и отрицания, что более характерно как раз для обыденного, «наивного» знания о мире, в котором вещи существуют реально, тогда как несуществование вещей можно только представить в концептуальном пространстве воспринимающего сознания.

Итак, в русских бытийных конструкциях обнаруживается грамматическая асимметрия утверждения и отрицания: *Здесь был стол / Здесь не было стола*. Обратим внимание, что в английском языке утверждение и отрицание симметричны: *There was the table here / There was not the table here*. Асимметрия в русском языке проявляется в том, что субъект, чье бытие или нахождение где-либо утверждается, мистическим образом превращается в объект при отрицании бытия или местонахождения.

Возможно, здесь можно увидеть разницу между логическим, рационалистическим, и феноменологическим отношением к миру. С логической точки зрения, *А* и *не-А* абсолютно равноправны. Однако в реальности бытие и отрицание совсем неравноправны. Можно *быть* столом, но нельзя **быть нестолом*. Есть у многих вещей положительный признак *красный*, но нет в наличии ни у одной вещи отрицательного признака *не-красный*. Дело в том, что предмет и его отрицание «живут» в разных мирах: предмет существует субстанционально, т.е. в реальном мире, а «отрицательный» предмет существует только в концептуальном пространстве нашей мысли, в логике.

Русский язык, концептуализируя в своих синтаксических моделях асимметрию утверждения и отрицания, обратил внимание на тот факт, что когда мы утверждаем что-то о предмете, мы утверждаем его действительное бытие, а утверждаемый предмет — естественный субъект этого бытия, а когда мы отрицаем что-то, мы вы-

казываем только наше *восприятие в сознании* отсутствия этого предмета, а значит, он действительно объект нашего *восприятия* его отсутствия. Т.е. когда я говорю, что *он есть*, я молчаливо предполагаю, что он действительно есть. Это вытекает из фундаментальной сущности «встроенной» «по умолчанию» в каждое выражение естественного языка. Когда же я говорю, что *его нет*, я имею в виду, что я его просто не воспринимаю, но он где-то есть, исходя из той же презумпции.

Кстати, обратим внимание, что когда предмет выступает в роли предиката, который по определению принадлежит миру мысли, а не миру объективной реальности [1], асимметрия естественным образом исчезает: *Это дом — Это не дом*.

Наши наблюдения вполне соответствуют мыслям, высказанным в одной из работ Е.В. Падучевой. Она также обратила внимание на указанное различие в бытийных утвердительных и отрицательных конструкциях русского языка и совершенно справедливо связала это с обязательным наличием в отрицательной конструкции фигуры Наблюдателя, что отличает ее от конструкции утвердительной. Е.В. Падучева утверждает, что в конструкции с родительным субъекта в отрицательном предложении мы имеем дело с прототипическим Наблюдателем. Естественно предположить, что генитив в контексте *быть* означает, что «в ситуации отсутствия» присутствует Наблюдатель. Другое дело, что под отрицанием у этих слов возникает вторичное значение отсутствия или несуществования — в силу продуктивного семантического перехода от невосприятия к отсутствию; своего рода безответственная инференция: *я не вижу здесь X-a @ X-a здесь нет* [3, с.53-63]. Иными словами, первичное здесь значение «наблюдаемого отсутствия», а значение несуществования — семантически производно. Т.е. генитив означает, что в ситуации отсутствия кто-то присутствует. Этот кто-то — и есть прототипический Наблюдатель.

К второй группе фактов мы относим наличие в русском языке синтаксических конструкций с оператором отрицания НЕ, которые, по тем или иным причинам, вместо выражения отрицания выражают, в режиме косвенного речевого акта, какие-то иные, значимые для говорящего коммуникативные намерения, связанные с утверждением чего-либо. Это «неотрицающее отрицание», или даже «утверждающее отрицание», мы условно назовем **прагматической асимметрией**.

Лингвофилософский источник подобного рода явлений коренится в возможности модальной интерпретации отрицательной конструкции в плане пропозициональной установки («кажмости») (гипотетичности) или неверия, о которой, со ссылкой на Б. Рассела, пишет Н.Д. Арутюнова: «Б. Рассел полагал, что отрицание в предложениях восприятия есть принадлежность не предиката, а пропозициональной установки: «Ясно, что суждение: «Это не красное» может быть суждением восприятия, если только «это» есть цвет, отличающийся от красного. Это суждение может быть истолковано как неверие в предложение «это красное» при том, что неверие является таким же положительным состоянием, как и вера»» [1, с. 665].

В работе [4] мы предположили, что некоторые типы таких «неотрицающих» русских общеотрицательных конструкций с оператором НЕ следует трактовать в рамках теории речевых актов как особые типы речевых стратегий непрямого, идиоматического выражения специфичных коммуникативных намерений говорящего, причем имеющие явный идиознотический, национально обусловленный характер.

Отправной точкой наших рассуждений является широко известный пример косвенного речевого акта, обсуждающийся в работе Дж. Р. Серля «Косвенные речевые акты», — *Would You pass me the salt?* [5, с. 170-222]. Русский аналог данного косвенного речевого акта с иллюкутивной силой вежливой просьбы, выраженной в языковой форме вопроса, звучит примерно как *Не могли бы вы передать мне соль?* или *Не передадите ли мне соль?* (более точный, но менее приемлемый стилистически вариант — *Не передали бы Вы мне соль?*). С точки зрения прагматики кооперативного речевого взаимодействия, это, разумеется, псевдovoпрос — у адресата создается иллюзия возможности нормальной ответной реакции, тогда как реально от него требуется не ответ, а конкретное действие в соответствии с намерением говорящего.

Однако нам интересен несколько иной поворот этой проблемы, вполне обоснованно выпавший из сферы внимания Дж.Р. Серля как излишне «лингвистичный». Дело в том, что Дж.Р. Серль, разумеется, анализирует англоязычный вариант этого косвенного речевого акта, который звучит как *Would You pass me the salt?*, т.е. с использованием утвердительной модели, тогда как русскоязычный аналог данной конвенциональной формы косвенного акта требует, чтобы указанную идиоматичность сохранить, обязательного включения НЕ — *Не передадите ли мне соль?*

Уже сама возможность порождения и рецепции данной конструкции на английском без всякого НЕ доказывает некую логическую избыточность этого оператора и в русском варианте. Иными словами, НЕ в русскоязычном варианте ничего не отрицает. Говорящий реально спрашивает не о невозможности, а, наоборот, как раз о возможности для адресата совершить требуемое действие. Но, с другой стороны, **устранение** НЕ в этой конструкции на русском языке приводит к разрушению идиоматичности, к невозможности косвенной небуквальной интерпретации данного высказывания в интенциональном контексте: ср. *Могли бы вы передать мне соль?* — по-русски звучит только как прямой вопрос о пределах физической и иных возможностей адресата. Кстати, по-английски, напротив, **добавление** НЕ, т.е. трансформация положительной конструкции в отрицательную, разрушает идиоматичность.

С точки зрения логики, пропозициональное содержание, которое обращено в будущее и посвящено альтернативному выбору между совершением и несвершением чего-либо, в равной степени можно выразить и утвердительной, и отрицательной формой, поскольку в этой ситуации различие между отрицанием и утверждением нейтрализуется (так, высказывания *Завтра будет дождь* и *Завтра не будет дождя* обладают одинаковой логической валентностью — неопределенной). Тогда закономерно возникает вопрос: почему же из двух равноправных альтернативных возможностей выразить некое пропозициональное содержание один язык выбирает утвердительную конструкцию, а другой — отрицательную? Иными словами, почему англоговорящий употребляет конструкцию без негации, а русскоговорящий начинает с НЕ, хотя никакого прямого отрицания ни в английском, ни в русском равно не предполагается?

Возможно, здесь и следует поставить вопрос о неких специфических речевых стратегиях, о неких специфических установках говорящего, облигаторно отложившихся в языковых формах как результат предпочтительного выбора языкового вы-

сказывания, как отражение опыта столетий психологической и культурной интроспекции носителей языка. Так, например, в английском варианте можно видеть установку на возможный позитивный перлокутивный эффект, уверенность говорящего в положительном для него исходе его просьбы, а в русском варианте — установку на возможную неудачу, коммуникативную или перлокутивную, может быть, некое изначальное сомнение, заранее предустановленную неуверенность говорящего в успешности его речевого акта.

Отрицательная выше негативная пресуппозиция, так называемый «отрицательный» модальный приступ вообще характерен для национально-специфичных речевых стратегий в отечественной речевой практике — эти стратегии воспроизводятся в достаточно разнообразных типах самых обычных конструкций в русском языке. Прежде всего — это русские лингвоспецифичные конструкции с модализованным вопросом, выражающим вежливую просьбу: *Не будете ли Вы так любезны (добры)...?*; *Не хотите (желаете) ли...?*; устар. *Не соблаговолите ли... и пр.* Эти конструкции также актуализуют рассмотренную выше ситуацию предпочтительного выбора из двух альтернатив: лингвоспецифичность подобных высказываний состоит в том, что возможный предпочтительный вариант выбора, который, разумеется, мыслится как **положительный**, условно и конвенционально вербализован **отрицательной** конструкцией, с буквальным значением нежелательного для говорящего варианта.

То, что это не единичный изолированный факт использования «отрицательного» модального приступа при вербализации идеи предпочтительного выбора, а своего рода речеповеденческая модель, доказывается наличием в русском языке и других конструкций, так или иначе посвященных альтернативному предпочтению. Это, например, формально вопросительные конструкции с модальным инфинитивом совершенного вида в значении необходимости совершения действия в будущем — типа *Не пойти ли нам в кино?* или *Не написать ли мне статью об этом?* (= *(Давай) пойдем в кино* или *Напишу(-ка) я статью...*).

«Отрицательный» модальный приступ как особенность русских косвенно-речевых стратегий также присутствует, например, в вопросительной конструкции с модусом предположения: *Обрыскал свет, не хочешь ли жениться?* (А.С. Грибоев, «Горе от ума»); *Не пора ли нам домой?*, а также в модели генерализованного высказывания, в роли оператора обобщения (идиоматичного выражения квантора всеобщности); *Кто не проклинал станционных смотрителей?* (А.С. Пушкин, «Станционный смотритель»).

В разговорной речи также частотны разнообразные конструкции с «неотрицательным» НЕ, например, с семантикой опасения: *Как бы чего не вышло!*; одобрения: *Ну чем не работа!* и др. Представляется, что во всех этих случаях говорящий с помощью НЕ как бы намеренно дезавуирует истинный «положительный» смысл пропозиции.

Интересны в этом плане также конструкции с оператором НЕ в вопросительных предложениях, где НЕ входит в состав перцептивной или эпистемической пропозициональной установки («модуса», по Ш. Балли): — *Ты не знаешь, отец дома?*; — *Ты не слышал, как наши сыграли?*; — *Ты не видел, куда я очки положила?*

і «чужих», а також прагнення повідомити «своїм» про власну належність до групи спонукають також до творення «своєї» мови. Через використання сленгу мовця відчуває свою ідентичність з відповідною соціально-культурною спільнотою.

Самовираження через мовну творчість є ще однією функцією сленгу, що ґрунтується на несприйнятті усталених штампів і трендів. Використовуючи сленг, мовець тим самим прагне до автентичності мови, яка б «пасувала» до особистості, її позиції та відповідала її системі цінностей. У неформальних ситуаціях мовця намагається заповнити прогалини в загальномовному лексиконі через нові сленгові утворення. Наступна функція сленгу – вираження емоцій за допомогою мовних засобів. Лаконічні й експресивні сленгізми якнайкраще відображають емоційні стани та переживання мовців. Сленг розглядаємо як ефективний засіб психологічної «вирядки». Через використання сленгізмів можна знизити значущість тих явищ, що викликають сильні негативні емоції, подолати страх, відчуття тривоги тощо [9, с. 8].

Невідповідність форми та змісту, відсутність збігу між предметною, понятійною і власне знаковою характеристиками висловлювання й вихід за межі усталеної норми спричиняють ефект комічного. Це явище в сленгу – не стилістичний прийом, а скоріше спосіб мислення, своєрідний аналітичний підхід до дійсності. Наприклад:

Ta no його сливі видно, як він п'є [3, с. 107].

Der hat aber auch 'ne Erdbeernase [10].

Великий червонуватий або навіть синюватого кольору ніс, шкіра якого має великі пори, як результат вживання надмірної кількості алкоголю, є предметом висміювання в наведених прикладах. Негативне ставлення мовця есплікується через використання сленгової ВН *слива* та *die Erdbeere*.

Соматизм *ніс* – «1. Орган нюху у вигляді виступу над ротом із дихальними шляхами на обличчі людини, морді тварини» [3], *die Nase* – «in der Mitte des Gesichts gelegenes, beim Menschen charakteristisch hervorspringendes Organ, das zum Atmen und zum Riechen dient» [Du IV, с. 1861] (*орган дихання та нюху людини з характерним виступом, що розміщений в середній частині обличчя*) отримує в сленгу української й німецької мов відповідні ВН: *слива* – «1. Садове і лісове плодове дерево або кущ із соковитими плодами переважно фіолетового або жовтого кольору з великою довгастою кісточкою. 2. Плід цього дерева або куща. « [5] та *die Erdbeere* (полуниця) – «1. bot.: eine Pflanze mit weißen Blüten und roten Früchten. 2. die süß schmeckende Frucht der Erdbeere» [Du II, с. 722] (*1. бот. Рослина з білими квітами та червоними ягодами. 2. Солодкий плід цієї рослини*). Хоча визначення тлумачного словника не містять спільних семантичних показників у відповідних первинних і вторинних номінаціях, проте завдяки енциклопедичним знанням про позначувані лексеми денотати можна з'ясувати, що форма й колір стали основою асоціативних кореляцій між цими мовними одиницями. Отже, мережа асоціативних відношень, що постійно урізноманітнюється у зв'язку зі збагаченням мислення новими якостями й поняттями, визначає семантичну трансформацію слів у мовленні [6, с. 135].

Актуалізація асоціативних кореляцій у контексті значною мірою зумовлена суб'єктивним фактором. Індивідуальний досвід мовця, його інтенції, суб'єктивна оцінка номінованої реальності можуть призводити до появи суто особистісних асоціацій, іноді не зрозумілих навіть для інших носіїв мови. Для їхнього розшифрування

необхідне звернення до психічних процесів автора. Семантичне перетворення слова відбувається спочатку в індивідуальному мовленні, а з часом може закріплюватися чи не закріплюватися в усусі. У результаті «в житті» слова відбувається постійна суверенність між загальним і особистим, між його значенням, відомим усьому мовному колективу, і змістом вживання, який зберігає загальновідоме значення» [2, с. 12].

У процесі номінування суб'єктом імпліцитно чи експліцитно виражається його особиста модальність, що пов'язана не лише зі ставленням до об'єктів номінації, але також з вибором мовних засобів, тобто використанням наявних у мові чи їх вживанням у функції нового імені. Виділяють раціональну та емотивну оцінки. Раціональна оцінка являє собою процес зіставлення об'єкта номінації з будь-яким еталоном чи стандартом, позначення або окремих його рис чи властивостей за категоріями «забрав» / «погано». Емотивна ж ґрунтується на емоціях і почуттях у спектрі «схвалення» / «несхвалення», викликаних властивостями позначуваного, які можуть бути не лише реальними, а й наслідком творчого мислення, уяви, асоціацій суб'єкта [4, с. 33]. Однак на практиці розмежування розумової й емотивної оцінок видається складним процесом. Емотивна оцінка ніби накладається на раціональну, в результаті чого з'являється не просто опис почуття, але й спонукання відчувати відповідне почуття-ставлення до позначуваного. Нашарування емотивної оцінки на раціональну відбувається внаслідок виникнення такого емоційного стимулу, як асоціативно-образне забарвлення. Саме така оцінка притаманна сленговим ВН.

Найчастіше сленгові ВН мають негативне оцінне забарвлення. Предметом вторинних номінацій на позначення частин тіла здебільшого стають вади людського тіла та негативна їхня оцінка суб'єктом мовлення. Наприклад:

I ne нада тут своїм рилом торгувати, місце занімати [1, с. 174].

За тлумачним словником, *рило* – «1. Видовжена вперед передня частина голови деяких тварин. // перен., розм. Видовжена передня частина чого-небудь узагалі» [5] у сленгу вживається на позначення обличчя людини. Пор.: *рило* – «2. вульг. Обличчя людини. // Уживається як лайлива назва людини» [5]. Причому помітка *вульгарне* вказує на негативне оцінне забарвлення. Оцінка зі знаком «-» характерна для більшості СВН, де мотивуючою сферою є назви тварин чи частин їхнього тіла. Пор.: укр.: обличчя ← *морда*; рот ← *паща*; груди ← *дойки*, *вим'я*; живіт ← *курдюк*, *вентух*; руки ← *клепні*, *лапи*; ноги ← *лапи*, *копита*, *клепні*, *патуці*; нім.: *der Busen* ← *das Euter*, *die Mückenstiche*, *die Igelschnauze*; *der Bauch* ← *der Waschbär*, *der Wanst*, *die Wampe*; *die Hände* ← *die Schwanzflossen*, *die Gichtkralen*; *die Beine* ← *die Flossen* та ін.

У німецькому сленгу є ВН обличчя людини із захворюванням шкіри – акне: *das Testgelände*, *der Korallenriff*, *die Aknefarm*:

Dein Face sieht aus wie 'ne Aknefarm! [10].

Лексема *die (Akne)farm* (досл. ферма, де розводять акне) – «größerer Betrieb, in dem die Geflügel oder Pelztiere gehalten, gezüchtet werden» [Du II, с. 800] (*велике підприємство, де тримають та вирощують птицю чи хутрових тварин*), *die Akne* – «mit Knötchen- und Pustenbildung einhergehende Erkrankung der Talgdrüsen; Hautausschlag» [Du I, с. 96] (*захворювання сальних залоз утворенням папул і пустул*; *шкіряний висип*) використовується для вторинного номінування соматизму

das Gesicht (обличчя) – «1. Vorderseite des menschlichen Kopfes vom Kinn bis zum Haaransatz» [Du III, с. 1017] (1. Передня частина голови людини від підборіддя до волоссяного покриву), завдяки чому реципієнт сприймає інформацію не тільки про те, що шкіра має захворювання, але й підкреслюється ступінь захворювання (семантичні показники **велике підприємство**) та негативна оцінка мовця через те, що захворювання не лікується (семантичні показники **тримають і вирошують**).

Однак не лише вади людського тіла, захворювання, непривабливі риси обличчя чи форми тіла, що викликають відразу й антипатію, набувають вторинних номінацій у сленгу обох мов. Безперечно, сленговим ВН властиве критичне сприйняття позначуваного, та об'єктом номінації можуть стати цілком «нейтральні» явища чи предмети, а експресивно-оцінне забарвлення накладається на них вже безпосередньо в мовленнєвій ситуації залежно від інтенції мовця. Так, соматизм *горло* – «1. Передня частина шиї, всередині якої знаходиться початок стравоходу і дихальних шляхів. // Хрящовий канал, який є початком стравоходу і дихальних шляхів» [5] та *der Hals* – «(beim Menschen und bestimmten Wirbeltieren) Körperteil, der Rumpf und Kopf miteinander verbindet und besonders die Bewegung des Kopfes ermöglicht» [Du III, с. 1128] (частина тіла людини та деяких хребетних тварин, яка поєднує голову з тулубом та уможливує її рух) мають сленгові ВН відповідно **труби** та **die Brotrutsche** (жолоб):

Vin поліз до кишені і раптом викинув білий прапор. У вигляді носовичка. Прочистив труби верхніх дихальних шляхів і капітулював [7, с. 81].

Комічний ефект у наведеному уривку досягається автором завдяки актуалізації в одній мовленнєвій ситуації одразу кількох значень лексеми *труба*, що спочатку сприймається як назва пристрою, тобто наголошується на першому значенні – «1. Довгий порожнистий предмет або пристрій, звичайно кільцевого перерізу, призначений для переміщення рідини, пари, газу і т. ін.» [5], що підтверджується також сполученням з дієсловом *прочистити*. Однак потім лексема **труби** сприймається як вторинна номінація органів дихання в організмі людини.

Wenn mich der Sack noch mal nervt, drehe ich ihm seine Brotrutsche um 180° [10].

Для більш яскравого вираження погрози та відповідно негативного ставлення мовцем використовується сленгові ВН *горла die (Brot)rutsche* (жолоб) – «einer Rutschbahn ähnliche schiefe Ebene, auf der man etwas rutschend befördern kann» [Du V, с. 2200] (подібна до гірського спуску похила площина, по якій можна щось спускати).

Оцінне забарвлення сленгових ВН на позначення частин тіла людини може бути й позитивним. Так, наприклад:

Die Nadine hat aber echt schöne Glocken! [10].

Ey, die Lara Croft hat ja voll die monstergroßen geilen Betontitten! [10].

Таким чином, при вторинному номінуванні у сленгу маємо справу із суб'єктом – автором, мовцем. У творі (у широкому розумінні слова) можна розглядати його особистість, світоглядні орієнтири, переконання, відчуті емоції та зрозуміти ставлення до позначуваного. Експресивна функція мови реалізується лише в процесі творчості суб'єкта, тож, досліджуючи семантичне переосмислення слова в сленговому контексті, у першу чергу слід визначати прагматичні інтенції мовця. Се-

мантична трансформація слова відбувається у свідомості окремого індивіда, тому неодмінно залежить від суб'єктивної оцінки (інтелектуальної й емотивної), несе в собі емоційне навантаження. ВН слугує для реалізації основних функцій сленгу: самовираження, ідентифікації, емоційності, репрезентації протесту та створення мовленнєвої гри. Сленгова ВН соматизм є одним із засобів експлікації критики та суб'єктивної оцінки мовцем частин тіла людини у формі іронічних висловлювань, глузливих зауважень, анекдотів.

Література

1. Андрухович Ю. І. Рекреації : [романи] / Ю. І. Андрухович. – К. : Час, 1997. – 187 с. – (Першотвір).
2. Манакін В. М. Фактори семантичних перетворень слів у мовленні / В. М. Манакін // Мовознавство. – 1988. – № 6. – С. 11–18.
3. Словник сучасного українського сленгу / [укл. Т. Кондратюк]. – Харків : Фоно, 2006. – 349 с.
4. Телия В. Н. О различии рациональной и эмотивной (эмоциональной) оценки / В. Н. Телия // Функциональная семантика : оценка, экспрессивность, модальность. In memoriam Е. М. Вольф : [сб. науч. тр.] / РАН ; Институт языкознания / Н. Д. Арутюнова (авт. предисл.), И. И. Чельшева (авт. предисл.). – М., 1996. – С. 31–38.
5. Тлумачний словник української мови онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slovnuk.net>
6. Чабаненко В. А. Асоціація як універсальний чинник мовного розвитку / В. А. Чабаненко // Мовознавство. – 2005. – № 3–4. – С. 132–137
7. Черногуз О. «Аристократ» з Вапнярки : [сатиричний роман] / Олег Черногуз // Черногуз О. Твори у двох томах. – Т. 2. – К. : Дніпро, 1986. – 782 с. – (Першотвір).
8. Du – Duden «Das große Wörterbuch der deutschen Sprache» in 6 Bd. – Mannheim. – Wien. – Zürich : Bibliographisches Institut, 1976–1981.
9. Ehmman H. Endgeil. Das voll korrekte Lexikon der Jugendsprache / Hermann Ehmman. – München : Verlag C. H. Beck, 2005. – 178 S.
10. Sammlung von Gossenslang, Umgangssprache und Sprichwörtern der deutschen Sprache – Online Publikation : <http://www.mundmische.de>.

Rusanovska T. V. The Pragmatic speaker's intentions in the semantic transformation of the secondary nominations in slang of Ukrainian and German

In the article the influence of Pragmatic speaker's intentions on the semantic transformation of the secondary nominations in slang of Ukrainian and German is researched. The character of subjective evaluation in the slang is determined.

Keywords: secondary nomination, slang, subjective evaluation, somatism.

Русановская Т. В. Прагматические интенции говорящего в семантической трансформации вторичных номинаций в украинском и немецком сленге

В статье исследуется влияние прагматической интенции говорящего на процесс семантической трансформации сленговых вторичных номинаций соматизмов в украинском и немецком языках. Определяется характер субъективной оценки в сленге.

Ключевые слова: вторичная номинация, сленг, субъективная оценка, соматизм.